

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києва-Могилянська академія»
Факультет економічних наук
Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота

Освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«СТАБІЛЬНІСТЬ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ»**

Виконав: студент 4-го року навчання,
Спеціальності
051 «Економіка»
Багряк С.А.

Керівник: Мельник О.М.,
доктор економічних наук, професор

Рецензент: Прімерова О.К.,
кандидат економічних наук, доцент

Кваліфікаційна робота захищена з
оцінкою _____

Секретар ЕК _____
«__» _____ 20__ р.

Київ – 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ дослідження макроекономічної стабільності	6
1.1. Основні підходи до визначення сутності макроекономічної стабільності	6
1.2. Основні складові макроекономічної стабільності	9
Висновки до розділу 1.....	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАБІЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ в умовах війни.....	12
2.1. Макроекономічний аналіз стабільності розвитку економіки України в умовах війни.....	12
2.2. Інвестиційний клімат, як показник економічного розвитку України .	19
Висновки до розділу 2.....	31
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ	33
3.1. Механізм забезпечення довгострокової стабільності економіки в Україні	33
3.2. Перспективні напрями розвитку економіки України	34
Висновки до розділу 3.....	37
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41

ВСТУП

Актуальність теми. Війна в Україні триває з 2014 року і має серйозний вплив на економіку країни. Конфлікт призвів до зниження економічного зростання, погіршення соціально-економічного становища населення, зменшення інвестицій та туризму, а також підвищення ризику для бізнесу та іноземних інвесторів.

У зв'язку з цим, дослідження стабільності економіки в умовах війни в Україні є дуже важливим, оскільки воно може допомогти зрозуміти, як економіка країни пристосовується до викликів, що створює війна, які інструменти використовуються для підтримки економіки в умовах конфлікту, і які можливості для розвитку є наявними в умовах війни.

Також, дослідження цієї теми може допомогти у формуванні стратегій для забезпечення стійкості економіки України в умовах війни, в тому числі за допомогою диверсифікації економіки, для залучення іноземних інвесторів, розвитку торгівлі та інших галузей.

Отже, можна стверджувати, що тема "Стабільність економіки в умовах війни в Україні" є дуже актуальною та важливою для подальшого розвитку країни.

Вагомий внесок у наукові дослідження проблеми розвитку економіки країни в кризові стани зробили такі вчені: В. Козюк, Я. Белінська, І. Чирак, В. Коваленко, Ю. Гаркуша, З. Варналій, О. Воронова, Б. Данилишин, Н. Казюка, О. Процевят, С. Скрипник, Є. Шекета та інші.

Мета та завдання роботи. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження особливостей економічних процесів країни у військовий період.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання:

– аналіз та оцінка впливу війни на економіку країни;

– визначення можливостей для забезпечення стійкості та розвитку економіки в умовах конфлікту, а також розроблення стратегій для подальшого розвитку економіки.

– встановлення галузей економіки, що найбільше постраждали внаслідок війни, які сектори можуть бути більш стійкими до військового конфлікту, які заходи можуть бути вжиті для зменшення впливу війни на економіку.

– виокремлення ефективних інструментів для забезпечення стійкості та розвитку економіки в умовах війни, залученні іноземних інвесторів, розвитку нових галузей, диверсифікації економіки та підвищенні конкурентоспроможності країни.

– дослідження того, як економіка країни пристосовується до викликів, створених війною, та визначення ефективних заходів для підтримки та розвитку економіки в умовах конфлікту.

– навести шляхи вдосконалення економічної системи в умовах війни.

Об’єктом дослідження економіка країни в стані війни.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та організаційні аспекти макроекономічних процесів країни у стані війни.

Методи дослідження. У роботі використовується комплекс загальнонаукових методів розуміння економічних явищ і процесів: аналіз і синтез - використовуються для написання більшості теоретичних частин, за допомогою аналізу складні поняття і визначення розбиваються на окремі частини, за допомогою синтезу - загальна картина певних визначень і структур, складена з різних точок зору; теоретичне узагальнення - за допомогою якого фіксуються загальні характеристики і властивості досліджуваного поняття; абстрагування і порівняння - використовується для виділення переваг і недоліків з огляду на певні процеси та заходи; систематичний — використовується для показу послідовності дій, які встановлюють структурні зв’язки між елементами досліджуваної теми; графічний — використовується для схематичного зображення певних

процесів. У дослідженні на основі наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених висвітлено основні положення щодо використання маркетингу в діяльності фермерських господарств, а також звітність та дані з обраного підприємства.

Теоретичною та інформаційною основою для написання кваліфікаційної роботи стали: навчальні посібники з економічних дисциплін, монографії, наукові журнали та статті вітчизняних і зарубіжних науковців, портали та електронні бібліотеки в мережі Інтернет, законодавча та нормативно-правова база України, а також статистична звітність.

Кваліфікаційна **робота складається** з: вступу; трьох розділів: перший розділ – теоретично-методологічний, у ньому розкрито засади економічних процесів; другий – аналітичний, в ньому досліджено особливості економічних процесів в кризовому стані; третій – рекомендаційний, в ньому наведено шляхи вдосконалення економічних процесів; висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ дослідження макроекономічної стабільності

1.1. Основні підходи до визначення сутності макроекономічної стабільності

Макроекономічна стабільність відіграє надзвичайно важливу роль на всіх рівнях суспільних відносин, що виникають усередині країни. Оскільки фактори, що впливають на показники економічного зростання держави, пронизують усі соціально-економічні зв'язки, подальше дослідження та розробка ефективних заходів щодо поліпшення механізмів управління ними не втрачають своєї актуальності. Зміна економічної системи України та подальший розвиток у змінному середовищі ринкової системи відносин потребує належної уваги до макроекономічних аспектів стабільності господарського механізму країни в цілому, а також життєдіяльності на рівні регіонів.

Н. Любченко характеризує стабільність економіки, як [3, с.25] «стан, обумовлений сукупністю властивостей найважливіших складових елементів суб'єкта господарювання: виробничої діяльності, організаційної роботи, фінансово-грошового обігу, матеріально-технічної бази, ресурсного забезпечення, кадрового та інтелектуального потенціалів».

О. Сологуб визначає економічну стабільність як [5, с.87] «врівноважений, збалансований стан економічних, фінансових і соціальних ресурсів підприємства, а також їх взаємозв'язків у межах виробничо-збутової системи, що забезпечує стабільні умови для її відтворення, у тому числі за наявності внутрішніх і зовнішніх несприятливих впливів, що досягається за допомогою здійснення спеціалізованого комплексу різнопланових фінансово-економічних і організаційних заходів з алгоритмом відповідних дій.»

Макроекономічна стабілізація як економічний процес відображає органічну взаємодію внутрішніх механізмів стабілізації — оперативних,

тактичних і стратегічних — з метою виведення країни з кризового стану та забезпечення економічного зростання. Вона включає такі складові, як фінансова рівновага, ресурсна стійкість та фінансова стійкість [8].

Макроекономічна стабільність, як економічна категорія, охоплює сукупність економічних відносин, спрямованих на забезпечення абсолютної і достатньої стійкості економіки щодо внутрішніх і зовнішніх загроз, а також здатність до стійкого економічного зростання з урахуванням найбільш суттєвих внутрішніх і зовнішніх факторів [8].

Термін «макроекономічна стабільність» відображає національну економіку, яка мінімізує свою вразливість до зовнішніх шоків і, в результаті, збільшує можливості сталого зростання. Макроекономічна стабільність виступає як захисний бар'єр проти коливань валютних курсів і процентних ставок на світовому ринку. Це необхідний, але недостатній чинник для досягнення економічного зростання. Вплив коливань валютних курсів, великого боргового навантаження і неконтрольованої інфляції може спричинити економічну кризу та зниження ВВП. Як Міжнародний валютний фонд (МВФ), так і Європейський Союз (ЄС) наголошують на значущості макроекономічної стабільності [1].

Державна економічна політика здійснюється шляхом застосування державою визначених комплексів інструментів приватно-правового та публічно-правового регулювання, які відображають встановлені практики. Серед таких комплексів можна виділити наступні напрямки:

1. Сфери, де переважно використовується приватноправове регулювання, а роль держави полягає в законодавчому забезпеченні цього процесу. Публічно-правове регулювання зводиться до мінімуму.

2. Сфери, де переважно використовується приватноправове регулювання, але держава сприяє створенню саморегулюючих організацій суб'єктами господарювання, передаючи їм окремі регулятивні повноваження, які зазвичай входять до компетенції відповідних органів державної виконавчої влади.

3. Сфери, де необхідно створювати спеціальні інститути, які сприяють формуванню складної інфраструктури ринку певних послуг, що дозволяє цим ринкам функціонувати ефективно.

Таким чином, держава застосовує ці комплекси інструментів для забезпечення ефективності економічної політики та підтримки розвитку різних секторів економіки.

До категорії завдань, що впливають з системної природи регульованих відносин, належить мета досягнення синергетичних ефектів шляхом оновленого законодавчого регулювання за допомогою кодифікації. Зокрема, кодифікація законодавства в важливих сферах, таких як інвестиційні та інноваційні відносини, вимагає повної адаптації до засобів реалізації державної економічної політики, зокрема в галузі інвестицій та інновацій. Проте, перед тим як питання законодавчого конструювання такої системи стане актуальним завданням правової науки, існує кілька суттєвих питань, які потребують попереднього вирішення та отримання значної соціальної підтримки. Серед таких питань можна виділити наступні:

1. Визначення державних економічних вподобань в умовах глобалізації світової економіки та світових ринків товарів, послуг, інвестицій, інноваційних послуг, інформації тощо.

2. Визначення параметрів моделі економічного розвитку України, яка мусить являти собою комплексну формулу, що поєднує риси «народного капіталізму» та необхідні форми концентрації національного капіталу для конкурентоспроможності світовим транснаціональним компаніям.

3. Пріоритезація та позиціонування регулювання державних економічних відносин у рамках обраних державних динамічних моделей та визначених державних економічних інтересів для досягнення передбачуваності та прозорості відносин між державою та бізнесом.

Визначення сфер інвестування та параметрів іноземних інвестицій, які були б бажаними для України і сприяли б інноваційному розвитку національної економіки.

З погляду системності законодавчого забезпечення державного регулювання економічних відносин, необхідно створити щонайменше п'ять напрямків у законодавчому регулюванні економічних відносин, а саме:

1. Окремий розділ в Конституції України під назвою "Економічна система";

2. Закон України "Про систему державного регулювання ринкових економічних відносин";

3. Закон України "Про Кабінет Міністрів України";

Істотно вдосконалене законодавство про державні програми економічного розвитку.

Ці кроки сприятимуть створенню ефективної системи законодавчого регулювання, що відповідає вимогам сучасної економіки та допомагає досягти національних економічних цілей.

1.2. Основні складові макроекономічної стабільності

Макроекономічна стабільність складається з кількох ключових елементів:

1. Економічне зростання, яке досягається через підвищення продуктивності виробництва та застосування наукових і технологічних досягнень.

2. Повна зайнятість, яка гарантує наявність робочих місць для всіх бажаючих і здатних працювати.

3. Стабільний рівень цін, оскільки зростання цін ускладнює економічні взаємозв'язки, знижує реальні доходи населення і підриває накопичення.

4. Здійснення рівноваги в зовнішньоекономічних зв'язках, що проявляється у стабільному курсі національної валюти та активному сальдо платіжного балансу.

5. Низькі довгострокові процентні ставки, які відображають стабільні інфляційні очікування. Вони свідчать про стійкість економіки і її ймовірне збереження у майбутньому.

6. Низький державний борг відносно ВВП, що надає уряду гнучкість використовувати податкові надходження для задоволення внутрішніх потреб, а не погашення заборгованості перед іноземними кредиторами. Крім того, це дозволяє зменшити фіскальні обмеження під час кризових ситуацій.

7. Низький дефіцит, що заважає зростанню державного боргу.

Економічне зростання означає збільшення реального доходу в економіці, такого як валовий внутрішній продукт (ВВП) або національний дохід, а також зростання ВВП на душу населення. Іноді воно вимірюється також шляхом збільшення реального доходу на одного зайнятого. Щоб обґрунтувати корисність економічного зростання, необхідно комплексно розглянути різноманітні аспекти функціонування економічного механізму держави. Економічне зростання має значення лише в тому випадку, коли його супроводжує соціальна стабільність. Таке зростання передбачає досягнення різноманітних збалансованих цілей: підвищення тривалості життя, покращення культурного рівня населення, задоволення потреб і раціонального споживання, забезпечення соціальної стабільності, підвищення життєвого рівня населення, досягнення повної зайнятості, динамічне функціонування економічної системи держави, підвищення екологічної безпеки та захисту навколишнього середовища [12].

Різноманітність факторів, які впливають на економічне зростання, є значною, і їх кількість є значною. Для кращого розуміння впливу кожного з них важливо ідентифікувати та класифікувати їх. Ось класифікація факторів економічного зростання:

1. Прямі фактори пропозиції: кількість і якість природних ресурсів; кількість та якість трудових ресурсів; технологія і організація виробництва; обсяг основного капіталу;

2. Непрямі фактори розподілу: діюча система розподілу доходів; перерозподіл виробничих ресурсів у економіці;

3. Непрямі фактори попиту: зростання витрат; податковий тиск; розширення експортних поставок; ефективність кредитно-банківської системи;

Ця класифікація допомагає розрізнити та визначити характер впливу кожного фактору на економічне зростання.

Висновки до розділу 1.

Отже, макроекономічна стабільність є важливою для сталого економічного розвитку. Вона забезпечує економічну стійкість, прогнозованість і низький рівень ризику.

Для досягнення макроекономічної стабільності необхідно забезпечити рівновагу між різними секторами економіки, такими як фінансовий сектор, реальний сектор і зовнішній сектор.

Одним із ключових елементів макроекономічної стабільності є стабільність цін і низький рівень інфляції. Запобігання надмірній інфляції допомагає зберегти купівельну спроможність грошей і підтримувати економічну активність.

Крім інфляції, стабільність макроекономічної політики охоплює також стабільність валютного курсу, бюджетного дефіциту та зовнішньої рівноваги, що включає баланс торгівлі і платіжний баланс.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАБІЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ в умовах війни

2.1. Макроекономічний аналіз стабільності розвитку економіки України в умовах війни

Сьогодні українська економіка пережила безпрецедентне за всю історію потрясіння. Повномасштабна військова агресія держави-окупанта вдарила по всіх ланках економічної системи нашої країни. Виробництво основних видів продукції, особливо тих, що складають основу експортного потенціалу України, скорочується.

Під час військового стану на Сході України, економіка країни зазнала серйозних втрат та збитків. Військові дії призвели до зниження виробництва, збільшення безробіття та зменшення доходів населення.

Зокрема, війна призвела до зупинки промислового виробництва на окупованих територіях та в окремих регіонах, де відбувалися бойові дії. Унаслідок цього було порушено ланцюги постачання та обмежено доступ до ринків, що призвело до зниження експорту та збільшення імпорту.

Крім того, збільшення витрат на оборону та відшкодування шкідливих наслідків війни зменшило бюджетні ресурси, необхідні для здійснення інвестицій у розвиток економіки країни. У свою чергу, це призвело до зменшення державних інвестицій у розвиток інфраструктури, освіти, науки та культури.

На тлі конфлікту з росією та окупації Криму, Україна зазнала збитків від скорочення торгівельних угод та втрати Криму, що призвело до зниження зовнішньоекономічної активності країни та зменшення доходів від зовнішньої торгівлі.

У цілому економіка України на час військового стану зазнала значних втрат та збитків. Зменшення промислового виробництва, збільшення

безробіття та зниження доходів населення призвели до складної соціально-економічної ситуації в країні.

Аналіз стану ВВП (валового внутрішнього продукту) України є важливою складовою дослідження стабільності економіки в умовах війни. ВВП є ключовим показником розвитку економіки країни та відображає обсяги вироблених товарів і послуг за конкретний період часу.

У таблиці 1.1 наведено дані про ВВП України за останні 10 років.

Таблиця 1.1

Валовий внутрішній продукт України з 2012 по 2022 рр. (млн. грн.)

	Номинальний ВВП (в фактичних цінах)	Реальний ВВП (в цінах попереднього року)	Різниця (реальний – номінальний)	
2012	1408889	1304064	-104825	-7.4%
2013	1454931	1410609	-44322	-3.0%
2014	1566728	1365123	-201605	-12.9%
2015	1979458	1430290	-549168	-27.7%
2016	2383182	2034430	-348752	-14.6%
2017	2982920	2445587	-537333	-18.0%
2018	3558706	3083409	-475297	-13.4%
2019	3974564	3675728	-298836	-7.5%
2020	4194102	3818456	-375646	-9.0%
2021	5459574	4363582	-1095992	-20.1%
2022	5191028	3865780	-1325248	-25.5%

Стан ВВП України за останні 10 років (2012–2022 рр.) характеризувався відносно низьким темпом економічного зростання, а також значними коливаннями в залежності від економічних та політичних факторів.

Згідно з даними Державної служби статистики України, ВВП України в 2012 році становив 328,5 млрд доларів США, а в 2022 році – 156,8 млрд доларів США. Протягом цього періоду відбувалися значні зміни в обсязі ВВП:

1. У 2014 році внаслідок початку війни на сході України та кризи на фінансовому ринку країни ВВП скоротився на 6,6% порівняно з попереднім роком.

2. В 2015 році ВВП продовжив скорочуватися, на цей раз на 9,8%.

3. У 2016 році відбулося відновлення економічного зростання, ВВП збільшився на 2,3%.

4. У 2017 році економіка продовжила зростати, але темпи економічного зростання знизилися до 2,5%.

5. У 2018 році темпи зростання ВВП збільшилися до 3,3%.

6. У 2019 році економічне зростання знизилося до 3,2%.

7. У 2020 році, внаслідок пандемії COVID-19 та змін в глобальному попиті, ВВП скоротився на 4,6%.

8. У 2021 році ВВП зріс на 4,4%.

9. У 2022 році ВВП скоротився на 11,4%.

Таким чином можна зробити висновок, що стан ВВП України за останні 10 років був досить нестабільним і залежав від різних факторів, таких як війна на сході країни, криза на фінансових ринках та ін.

Розглянемо також структуру ВВП України за кінцевим використанням з 2005 по 2022 рр. у табл.1.2.та 1.3.

Таблиця 1.2

Структура ВВП України за кінцевим використанням з 2005 по 2022 рр.

(млн. грн.)

Номінальний ВВП	споживчі витрати		валове нагромадження		експорт товарів та послуг		імпорт товарів та послуг		
	% ВВП		% ВВП		% ВВП		% ВВП		
2005	441452	337879	76.5	99876	22.6	227252	51.5	-223555	-50.6
2006	544153	424060	77.9	134740	24.8	253707	46.6	-269200	-49.5
2007	720731	558581	77.5	203318	28.2	323205	44.8	-364373	-50.6
2008	948056	758902	80.0	264883	27.9	444859	46.9	-520588	-54.9
2009	913345	772826	84.6	155815	17.1	423564	46.4	-438860	-48.0
2010	1082569	914230	84.5	199918	18.5	549365	50.7	-580944	-53.7
2011	1316600	1105201	83.9	282474	21.5	707953	53.8	-779028	-59.2
2012	1408889	1269601	90.1	257335	18.3	717347	50.9	-835394	-59.3
2013	1454931	1350220	92.8	228474	15.7	681899	46.9	-805662	-55.4
2014	1566728	1409772	90.0	220968	14.1	770121	49.2	-834133	-53.2
2015	1979458	1715636	86.7	303297	15.3	1044541	52.8	-1084016	-54.8
2016	2383182	2018854	84.7	512830	21.5	1174625	49.3	-1323127	-55.5
2017	2982920	2552525	85.6	618914	20.7	1430230	47.9	-1618749	-54.3
2018	3558706	3196756	89.8	667953	18.8	1608890	45.2	-1914893	-53.8
2019	3974564	3785133	95.2	500614	12.6	1636416	41.2	-1947599	-49.0
2020	4194102	3923203	93.5	315026	7.5	1637399	39.0	-1681526	-40.1
2021	5459574	4766568	87.3	754369	13.8	2224704	40.7	-2286067	-41.9
2022	5191028	5408161	104.2	654629	12.6	1840563	35.5	-2712325	-52.3

Як можна побачити з таблиці, особисте споживання було найбільшою категорією кінцевого використання у ВВП України з 2005 по 2022 роки, становлячи більше 60% усього ВВП. Державне споживання зменшувалося з часом, але залишалося значним чинником у складі ВВП. Інвестиції в основний капітал знижувалися з 2005 по 2015 роки, але пізніше почали зростати.

Таблиця 1.3

Структура ВВП України за кінцевим використанням з 2005
по 2022 рр. (%)

Категорія кінцевого використання	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Особисте споживання	54,7	54,2	61,2	62,0	62,7	63,2	63,5	60,7	60,5	60,3
Державне споживання	17,2	15,4	16,4	16,9	16,8	17,0	17,3	18,8	18,6	18,7
Інвестиції в основний капітал	19,2	16,7	13,9	13,6	15,1	16,0	16,2	16,6	17,2	17,7
Експорт товарів і послуг	66,3	53,3	41,3	44,6	52,0	52,4	53,4	56,4	54,7	54,3
Імпорт товарів і послуг	57,6	49,6	37,2	39,1	43,6	44,9	46,8	47,7	47,6	47,5
Зміна запасів	-7,5	-2,2	-2,5	-2,6	-4,4	-4,1	-4,2	-4,8	-4,1	-3,3

Експорт товарів і послуг збільшувався з часом, досягнувши свого піку в 2019 році, але зменшився в 2020 році через пандемію COVID-19 та зниження глобального попиту. Імпорт товарів і послуг також збільшувався з часом, але зріст сповільнився в останні роки. Зміна запасів була від'ємною для більшості років, що свідчить про те, що компанії скоріше використовували запаси, ніж накопичували їх.

Загалом можна сказати, що структура ВВП України за кінцевим використанням була досить стабільною з 2005 по 2022 роки. Однак, вплив війни та пандемії COVID-19 призвів до зниження обсягів ВВП та зміни структури за кінцевим використанням.

Розглянемо динаміку рівня безробіття в Україні за останні 10 років (табл. 1.4.)

Таблиця 1.4.

Рівень безробіття в Україні з 2013 по 2022 рр.

Рік	Рівень у %	Рік	Рівень у %
2013	8,7%	2018	8,9%
2014	9,3%	2019	8,8%

2015	9,1%	2020	9,4%
2016	9,4%	2021	8,1%
2017	9,2%	2022	7,7%

Таким чином, можна побачити, що показник незайнятості в Україні за останні 10 років становив від 7,7% до 9,4%. Є відмітні коливання у показниках у 2020 році, коли була введена карантинна ізоляція через пандемію COVID-19, та у 2014 році, коли почалась війна на сході країни. Однак, загалом, показники безробіття були стабільними, з невеликими змінами протягом цього періоду.

Ще один важливий показник – середня заробітна плата (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4

Динаміка середньої заробітної плати в Україні

Рік	Середня заробітна плата, грн	Рік	Середня заробітна плата, грн
2013	2 973	2018	9 124
2014	3 435	2019	10 463
2015	5 022	2020	11 613
2016	5 896	2021	14 145
2017	7 206	2022	14 577

Середня заробітна плата – макроекономічний показник, який визначається шляхом розрахунку середньої заробітної плати класу працівників (наприклад, підприємства, галузі, регіону). Цей показник розраховується на основі загальної винагороди працівників, включаючи заробітну плату за сумісництвом, премії за високі результати роботи за рік і одноразові премії. Середня зарплата в Україні у січні 2022 року становить 14 577 грн.

За останні 10 років економіка України переживала значні коливання і виклики, зокрема через політичні зміни, війну на сході країни та пандемію COVID-19. Однак, незважаючи на це, деякі макроекономічні показники показали певну стійкість і покращення.

Зокрема, валовий внутрішній продукт (ВВП) України зросла з 146 млрд доларів у 2011 році до 183 млрд доларів у 2020 році. Однак, після кризи 2014

року, коли ВВП скоротилася на 16%, він зріс у 2016-2019 роках на середній швидкості 2,8% річно.

Інфляція також показала деяке покращення, знижуючись зі 20,9% у 2014 році до 5,0% у 2019 році. Однак, в 2020 році внаслідок пандемії COVID-19 та війни на сході країни, інфляція знову зросла до 9,0%.

У роздрібній торгівлі та обробній промисловості також було певне покращення. Обсяг роздрібної торгівлі збільшився з 53 млрд доларів у 2011 році до 97 млрд доларів у 2020 році, а виробництво в обробній промисловості зросло на 12% у 2019 році порівняно з 2018 роком.

Однак, важливо зазначити, що економіка України є досить залежною від зовнішньої кон'юнктури, зокрема від економічних відносин з Росією та ЄС. Також існують проблеми з реформуванням та боротьбою з корупцією, що утруднює економічний розвиток країни.

Хорошим прикладом розвитку економіки та макроекономічних процесів в стані тривалої та затяжної війни є Ізраїль.

Ізраїль досягнув вражаючого економічного зростання навіть у складних умовах зіткнень та загроз. Протягом останніх двох років ВВП Ізраїлю зростає найшвидшими темпами серед країн ОЕСР. В 2022 році, ізраїльський експорт досяг рекордних \$160 млрд, що перевищує п'ять українських бюджетів на поточний рік. Крім того, Ізраїль зайняв четверту позицію в рейтингу найуспішніших економік світу 2022, опублікованому The Economist.

Розглянемо кілька факторів, які можуть пояснити економічний успіх Ізраїлю навіть у ситуації зі зіткненнями та загрозами:

1. Інноваційний сектор: Ізраїль відомий своїм сильним інноваційним сектором, особливо в галузях високих технологій, біотехнологій та кібербезпеки. Країна має розвинену систему наукових досліджень і співпрацює зі світовими технологічними компаніями. Це сприяє створенню інноваційних продуктів і послуг, що забезпечує зростання експорту та стимулює економіку.

2. Висока концентрація людського капіталу: Ізраїль має високий рівень освіти та інвестицій у людський капітал. Країна має одну з найвищих у світі кількостей науковців і інженерів на одну людину. Це сприяє розвитку технологічного сектору та приваблює іноземні інвестиції.

3. Підтримка держави: Уряд Ізраїлю активно підтримує інноваційний сектор шляхом створення сприятливого підприємницького середовища, надання фінансових стимулів та залучення зарубіжних інвестицій. Держава також сприяє науковим дослідженням та розвитку стартапів через різноманітні програми та ініціативи.

4. Геополітичне розташування: Незважаючи на складну геополітичну ситуацію, Ізраїль має вигоду зі свого розташування. Країна знаходиться в ключовому регіоні, що сприяє торгівлі та розвитку всіх сфер економіки.

Ізраїль, незважаючи на військові конфлікти, вважається однією з найбагатших країн у світі. Він входить до топ-20 країн за рівнем ВВП на душу населення, випереджаючи такі країни, як Канада та Нова Зеландія.

Цікаво, що Ізраїль потрапив до першої двадцятки за цим показником вперше в 2020 році, коли більшість світових економік зазнали зниження. Хоча ізраїльський ВВП зменшився на 2,4%, це було меншою кількістю порівняно з іншими країнами. Наприклад, економіка Німеччини скоротилась на 5%, а Японії – на 4,7%.

Починаючи з 2021 року, економіка Ізраїлю знову почала швидко зростати. В 2021 році ВВП країни збільшився на 8,6%, а в 2022 році зростання склало 6,3%. Навіть при прогнозуванні світових проблем, таких як висока інфляція та загроза рецесії у США та ЄС, очікується, що економіка Ізраїлю продовжуватиме зростати і у поточному році. Різні установи прогнозують зростання у межах 2,7-3%.

Згідно з рейтингом від The Economist, Ізраїль посідає 4-те місце серед найефективніших економік світу. Це досягнуто завдяки зменшенню співвідношення державного боргу до ВВП та помірній інфляції, яка склала всього 5,3%, що є нижчим показником порівняно з більшістю західних країн.

Експерти пояснюють, що стійкість країни в умовах важких викликів забезпечується завдяки ефективній фіскальній та монетарній політиці, великим валютним резервам та міцній банківській системі.

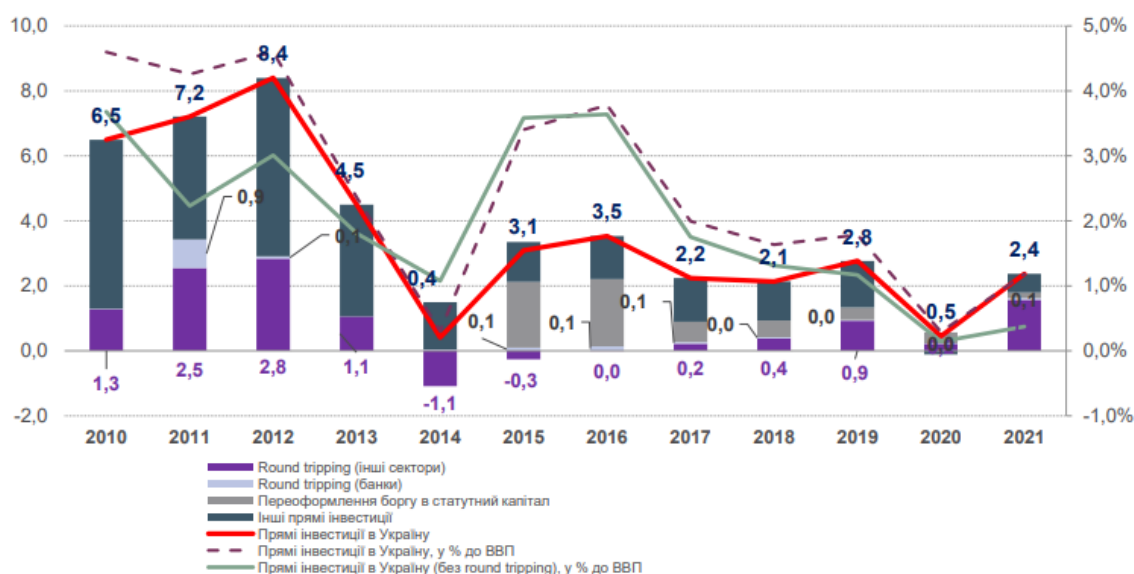
Незважаючи на безперервні зіткнення та загрози, Ізраїль зумів стати сильною економічною силою завдяки своєму інноваційному сектору, високому рівню людського капіталу та підтримці держави. Враховуючи ці фактори, Ізраїль продовжує розширювати свої можливості та залучати інвестиції, що сприяє його економічному процвітання.

2.2. Інвестиційний клімат, як показник економічного розвитку України

Для забезпечення економічного розвитку будь-якої країни необхідною умовою є висока інвестиційна активність. Ця діяльність досягається шляхом збільшення обсягів реалізованих інвестиційних ресурсів та їх ефективного використання в пріоритетних сферах матеріального виробництва та соціальних сферах. Інвестиція спрямована на збільшення та розвиток виробництва, розширення виробничих потужностей, підвищення технічного рівня, розробку та запуск високотехнологічної продукції. Вони формують виробничий потенціал на основі нових науково-технологічних засад і визначають конкурентоспроможність країни на світовому ринку. Інвестиції – двигун економічного розвитку.

На рис 2.1. розглянемо динаміку прямих іноземних інвестицій в економіку України впродовж 2010-2022 рр.

Прямі іноземні інвестиції в Україну (ПІІ)* , млрд дол. США

Рис.2.1. Прямі іноземні інвестиції в Україну

Прямі іноземні інвестиції (англ. FDI, Foreign Direct Investment англійською мовою, FDI) — це довгострокові фінансові інвестиції, зроблені підприємствами-нерезидентами в національну економіку з метою організації підприємств або будівництва. Ці інвестиції обчислюються мільйонами доларів.

ПІІ є найбільш ідеальною формою капіталовкладень у країнах, що розвиваються, оскільки вони дозволяють реалізувати великі проекти. Крім того, ці інвестиції принесли в країну нові технології, корпоративне управління та інші передові практики.

Як видно з рис. 2.1., кризовий стан України з 2012 по 2022 роки призводить до скорочення прямих інвестицій в економіку країни. В основному це пов'язано з політичною нестабільністю, менш ефективною діяльністю регіонів, які залучають інвестиції, та національними пріоритетами.

Крім цього варто розглянути основні події, що спричинили такі коливання:

1. Загальний обсяг ПІІ за 2010–2022 рр., з яких країна, яка має кінцевий контроль інвестором є резидент (round tripping¹) становили приблизно 11,1 мільярда доларів США, або 25,5% надходжень ПІІ в Україну (43,6 мільярда доларів США).

2. У період 2010–2013 рр. найбільший обсяг інвестицій round tripping – у середньому 32,7% від загального обсягу інвестицій. 89% таких інвестицій припадає на реальний сектор бізнесу.

3. Відтік коштів з України на такі операції у 2014–2015 роках був пов'язаний із політичними змінами в країні та початком бойових дій на сході.

4. З 2016 по 2020 рік чистий приплив коштів операцій з повернення поступово зростав, але зменшувався порівняно з переддень кризи. Вони забезпечили 3,8% надходжень ПІІ в Україну у 2016 році, 12,1% у 2017 році, 19,6% у 2018 році та 34,6% у 2019 році. У 2020 році їх частка зросла до 50,9%, але умовний обсяг торгів склав лише 200 мільйонів доларів. США.

5. Продовження чистого надходження в рамках операції зворотного зв'язку в 2021 році. Його обсяг торгів оцінюється в 1,6 мільярда доларів. США, на які припало 68,5% надходжень ПІІ в Україну.

6. Кіпр, Нідерланди, Швейцарія та Австрія – найбільш популярні країни за обсягами, через які проводились round tripping операції.

У таблиці 2.1. наведемо обсяги прямих іноземних інвестицій в Україні з 2002 по 2022 рр. (млн. дол. США).

Таблиця 2.1

Прямі іноземні інвестиції в Україні з 2002 по 2022 рр. (млн. дол. США)

Рік	ПІІ в Україну		ПІІ з України		Сальдо	
2002	693		-5		+698	
2003	1424	731	13	18	+1411	102.1%
2004	1715	291	4	-9	+1711	21.3%
2005	7808	6093	275	271	+7533	340.3%
2006	5604	-2204	-133	-408	+5737	-23.8%
2007	9891	4287	673	806	+9218	60.7%
2008	10913	1022	1010	337	+9903	7.4%

¹ Термін round tripping означає процес направлення резидентами за кордон коштів, які потім вертаються в країну у вигляді прямих інвестицій

2009	4816	-6097	162	-848	+4654	-53.0%
2010	6495	1679	736	574	+5759	23.7%
2011	7207	712	192	-544	+7015	21.8%
2012	8401	1194	1206	1014	+7195	2.6%
2013	4499	-3902	420	-786	+4079	-43.3%
2014	410	-4089	111	-309	+299	-92.7%
2015	-458	-868	-51	-162	-407	-236.1%
2016	3810	4268	16	67	+3794	-1032.2%
2017	3692	-118	8	-8	+3684	-2.9%
2018	4455	763	-5	-13	+4460	21.1%
2019	5860	1405	648	653	+5212	16.9%
2020	-868	-6728	82	-566	-950	-118.2%
2021	6687	7555	-198	-280	+6885	-824.7%
2022	-210	-6897	81	279	-291	-104.2%

Як бачимо з таблиці 2.1.: найбільше значення ПІІ в економіку України спостерігали в 2008 році, а саме – 10913 млн.дол. США, а найменше в 2020 році – відтік інвестицій склав 868 млн. дол. Бачимо різкий відтік обсягів ПІІ в 2020 році порівняно з 2019 роком, що логічно пов'язано з впливом епідемії COVID-19 та економічний спад в 2020 році в світовій економіці. Наразі, в 2022 році, також, спостерігаємо відтік ПІІ в розмірі 210 млн.дол. США, з зрозумілих причин війни та політичної нестабільності, а, також, соціально-демографічних факторів.

Окремо, вважаємо за доцільне проаналізувати і два квартали 2022-го року (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Прямі іноземні інвестиції в Україні в 2022 р. (млн. дол. США)

2022	ПІІ в Україну		ПІІ з України		Сальдо	
I кв.	-470	-2029	107	199	-577	-134.9%
II кв.	260	730	-26	-133	+286	-149.6%
III кв.						
IV кв.						
за рік	-210		81		-291	

Як можна побачити з таблиці 2.2 у 2 кварталі вже спостерігаємо позитивну динаміку та приплив ПІІ в нашу економіку в обсязі 260 млн. дол. США.

До початку повномасштабної війни України з росією найпривабливішими сферами для інвестування в Україні були такі галузі: промисловість, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном, інформація та телекомунікації (табл.2.3).

Таблиця 2.3

ППІ за сферами економічної діяльності, у % до загального обсягу

Промисловість	39,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	16,3
Фінансова та страхова діяльність	9,4
Операції з нерухомим майном	9,3
Інформація та телекомунікації	5,9

Однак, в цих галузях з початком 2022-го року спостерігаємо сильний відтік прямих інвестицій. Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок зазнали найбільшого відтоку інвестицій, а саме -79,6%. Крім того, серйозне падіння демонструють: промисловість (-12,4%); телекомунікація та інформація (-29,0%); торгівля (-21,9%); страхова та фінансова діяльність (-24,0%); будівництво (-19,2%).

Значна частка галузей втратила інвестиції у 2022 році, проте певні галузі спостерігали збільшення інвестицій, а саме: транспорт та поштова діяльність (+23,6%); охорона здоров'я та надання соцдопомоги (+137,1%); професійна, наукова та технічна діяльність (+ 6,7%); сільське господарство (+7,7%).

Цікавим є розглянути ситуацію в сфері сільського господарства, оскільки, Україна в світі вважається аграрною країною, яка за обсягами експорту зернових та олійних культур посідає перші місця в світі, крім цього активно експортує продукти тваринництва та бджільництва.

Необхідно розглянути, які продукти експортувала Україна 10 років тому та сьогодні (табл. 2.4.), проранжовано відповідно до обсягів експорту: на першому місці продукція, яка експортувалась в найбільшому обсязі на останньому – в найменшому.

Таблиця 2.4.

Експорт України 2011 і 2022 рр.

2011 р.	2022 р.
1. Яловичина і телятина	1. Олія і шрот соняшниковий
2. Соняшник	2. Кукурудза, ріпак
3. Живі свині, ячмінь	3. Ячмінь, волоські горіхи
4. Олія соняшникова, кукурудза, пшениця	4. Жито, мед, сорго
5. Масло вершкове	5. Пшениця, соняшник, живі свині

Здебільшого Україна експортувала та продовжує продукти рослинництва, можна спостерігати тенденцію, що ми експортуємо сировину, а не продукти переробки або ж повноцінні товари для кінцевого споживання, що свідчить про недостатні виробничі потужності задіяні в АПК на внутрішньому ринку, також – це показує, що нашому ринку бракує технологій, які відповідали б міжнародним стандартам і тоді ми могли б експортувати готові вироби.

Розглянемо рейтинг країн куди Україна експортує свої товари та послуги (дані 2022 року) [13, с. 48-105]:

1. Китай – продукти рослинництва (1 892 млн. дол США);
2. Індія – жири та олії рослинного походження (1 446 млн. дол. США);
3. Єгипет – продукти рослинництва (1 160 млн. дол США);
4. Китай – готові харчові продукти (505 млн. дол. США);
5. Азія – продукція тваринництва (413 млн. дол США);
6. Європа – продукція тваринництва (413 млн. дол США).

Україна активно експортує значні обсяги сировини, зокрема зернові та олійні культури. Хоча ці сировинні продукти приносять значний прибуток, вони мають меншу додану вартість порівняно з готовою продукцією та переробленою продукцією, які експортуються в набагато менших обсягах.

На сучасному етапі розвитку зовнішньоторговельної діяльності України чітко проявляється залежність від об'єктивних факторів, таких як формування експортного потенціалу країни, але й від суб'єктивних неекономічних чинників, зокрема геополітичних. З метою адаптації до сучасної міжнародної нестабільності слід розробляти адекватний

інструментарій для аналізу та прогнозування динаміки та структури зовнішньої торгівлі України.

У таблиці 2.5 розглянемо ТОП країн за обсягами експорту в 2021 році.

Таблиця 2.5.

Географічна структура експорту товарів у 2022 році

Країна	тис.дол. США	у % до 2021
Китай	8003562,7	112,7
Польща	5227413,1	159,7
Туреччина	4142633,7	170,0
Італія	3469269,2	179,9
Німеччина	2866373,4	138,4
Індія	2494435,6	126,5
Нідерланди	2262530,2	125,5
Єгипет	1944564,0	120,2
Іспанія	1677241,7	134,2
Угорщина	1622073,1	128,3

Як бачимо з таблиці 2.6. найбільше товарів експортувалось з України в Китай – 8003562,7 тис.дол., Польщу – 5227413,1 тис.дол., Туреччину – 4142633,7 тис.дол. і ці показники вищі за 2020 рік на 12,7%, 59,7% та 70% відповідно.

Щодо імпорту в 2022 році дані подані в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Географічна структура імпорту товарів у 2021 році

Країна	тис.дол. США	у % до 2021
Китай	10981714,2	132,0
Німеччина	6284374,9	117,7
Польща	4962500,1	119,8
Білорусь	4822980,5	167,8
США	3333257,3	108,6
Туреччина	3260265,2	134,8
Італія	2675493,0	125,7
Швейцарія	2496849,1	285,0
Франція	1764887,6	120,2
Угорщина	1571028,5	112,3

Як бачимо, з таблиці 2.6. найчастіше Україна імпортує товари з Китаю, Німеччини та РФ, порівняно з 2021 роком у 2022 році спостерігаємо приріст.

Зовнішньоекономічна діяльність відіграє певну роль у відтворенні експортного потенціалу країни, підвищує конкурентоспроможність продукції на світових ринках.

«Проте, на сучасному етапі зовнішньоекономічна діяльність потребує вдосконалення, а саме: перепрофілювання підприємств, випуск нової продукції, розробка заходів підвищення ефективності експортної діяльності вітчизняних товаровиробників» [17, с. 21].

Важливим звітом щодо зовнішньоторговельної діяльності країни є платіжний баланс.

Платіжний баланс країни представляється у формі статистичного звіту, в якому систематично упорядкована інформація про зовнішньоекономічні операції між резидентами та нерезидентами протягом певного періоду.

При публікації платіжний баланс може мати "стандартну" або "аналітичну" форму.

У «стандартній формі» товари, послуги та поточні операції обліковуються на рахунку поточних операцій, а операції з капіталом, прямі інвестиції, портфельні інвестиції, похідні фінансові інструменти, інші інвестиції та резервні активи обліковуються на рахунку операції з капіталом і фінансовими інструментами.

Однак, МВФ рекомендує альтернативну версію платіжного балансу, яка включає перекласифікацію та перегрупування інформації з метою виділення первинних, автономних операцій від вторинних.

Другий варіант – "аналітичний вигляд" – передбачає розкриття активного або пасивного сальдо платіжного балансу, яке визначається як сумарний результат незалежних, автономних операцій поточного та капітального характеру між резидентами та нерезидентами. Це дозволяє виявити спрямованість зовнішньоекономічної діяльності країни.

Нижче подано платіжний баланс України в аналітичній формі (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Платіжний баланс України (аналітична форма) за 2021 р. (млн. дол. США)

Статті балансу	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	2022 усього
А. Рахунок поточних операцій	-491	324	-1366	-1716	-3249
Баланс товарів та послуг	-799	600	-631	-1841	-2671
Баланс товарів	-1769	-287	-1435	-3151	-6642
Експорт товарів	12482	14960	17138	18533	63113
Імпорт товарів	14251	15247	18573	21684	69755
Баланс послуг	970	887	804	1310	3971
Експорт послуг	3868	4284	4875	5364	18391
Імпорт послуг	2898	3397	4071	4054	14420
Баланс первинних доходів	-788	-1370	-1974	-1068	-5200
Надходження	3440	3545	3380	3631	13996
Виплати	4228	4915	5354	4699	19196
Оплата праці (баланс)	3336	3431	3268	3533	13568
Надходження	3341	3437	3274	3539	13591
Виплати	5	6	6	6	23
Доходи від інвестицій (баланс)	-4124	-4801	-5242	-4601	-18768
Надходження	99	108	106	92	405
Виплати	4223	4909	5348	4693	19173
Баланс вторинних доходів	1096	1094	1239	1193	4622
Надходження	1589	1618	1784	1836	6827
Виплати	493	524	545	643	2205
В. Рахунок операцій з капіталом	6	7	-2	4	15
Чисте кредитування (+)/ чисте запозичення (-) (=А+В)	-485	331	-1368	-1712	-3234
С. Фінансовий рахунок	476	-937	265	-3525	-3721
Прямі інвестиції (сальдо)	-1517	-1193	-2524	-1651	-6885
Прямі інвестиції: активи	207	360	146	-277	436
Прямі інвестиції: пасиви	1724	1553	2670	1374	7321
Портфельні інвестиції (сальдо)	-340	-2138	1854	-400	-1024
Портфельні інвестиції: активи	-110	-73	31	82	-70
Портфельні інвестиції: пасиви	230	2065	-1823	482	954
Акціонерний капітал	9	-11	-53	-18	-73
Боргові цінні папери	221	2076	-1770	500	1027
Сектор державного управління	688	1422	-1917	-292	-99
Банки	-414	-34	-96	-32	-576
Інші сектори	-53	688	243	824	1702
Інші інвестиції (сальдо)	2518	2946	1724	-1344	5844
Інші інвестиції: активи	2222	2841	1670	1013	7746
Центральний банк	5	-3	15	17	34
Банки	564	1107	303	-1071	903

Інші сектори	1653	1737	1352	2067	6809
Інші інвестиції: пасиви	-296	-105	-54	2357	1902
Центральний банк	0	0	0	0	0
Сектор державного управління	-454	417	12	1572	1547
Банки	65	52	220	35	372
Інші сектори	93	-574	-286	750	-17
Довгострокові кредити	-216	-19	-173	630	222
Короткострокові кредити	5	49	58	18	130
Торгові кредити	304	-604	-171	102	-369
Помилки та упушення	185	552	789	300	1826
D. Зведений баланс (=A+B-C)	-961	1268	-1633	1813	487
E. Резерви та пов'язані статті	-961	1268	-1633	1813	487
Резервні активи	-1610	1268	449	2425	2532
Кредити МВФ	-649	0	-648	612	-685

За оцінками НБУ, за 2022 рік зведений платіжний баланс сформувався з профіцитом у розмірі 487 млн дол (у 2020 році – 2,0 млрд дол).

Дефіцит поточного рахунку платіжного балансу у 2022 році складав 2,1 млрд доларів США (1,1% від ВВП), порівнюючи з профіцитом 5,3 млрд дол (3,4% від ВВП) у 2020 році.

Експорт товарів за рік показав зростання на 39,8%, що є значним покращенням порівняно з попереднім роком, коли спостерігався зниження на 2,1%. Загальний обсяг експорту становив 63,1 млрд доларів. Головним фактором збільшення було зростання експорту чорних та кольорових металів в 1,8 рази, що є великим прогресом порівняно з попереднім роком, коли спостерігалось зменшення на 12,1%. Також значно зросли експорт продовольчих товарів на 24,9% (у 2020 році - на 0,2%), мінеральних продуктів на 1,6 рази (у 2020 році - на 12,7%), продукції хімічної промисловості на 37,6% (у 2020 році - на 6,2%), деревини та виробів із неї на 41,5% (у 2020 році зменшення на 1,1%), продукції машинобудування на 12,1% (у 2020 році зменшення на 1,1%) і промислових виробів на 31,1% (у 2020 році - на 3,5%).

Щодо імпорту товарів за 2021 рік, то він збільшився на 34,5%, відновившись після зниження на 14% у 2020 році. Обсяг імпорту становив 69,8 млрд доларів. Енергетичний імпорт зріс на 1,8 рази (порівняно зі

Основні складові платіжного балансу групуються на два рахунки: рахунок операцій з капіталом та фінансовими операціями; рахунок поточних операцій. Рахунок поточних операцій відображає рух товарів, послуг і трансфертних платежів через кордон. Рахунок операцій з капіталом відображає рух позикових коштів і фінансових активів, зокрема відтік та приплив капіталу.

Підведення підсумків за різними розділами балансу, включаючи статтю «Помилки та упушення», дає змогу отримати зведений баланс, який може мати позитивне або негативне значення. Якщо кінцевий борг додатній, країна збільшує свій відсоток від загальної суми, що призводить до зменшення її зобов'язань перед іншими країнами на таку саму суму. І навпаки, якщо кінцевий борг негативний, країна повинна збільшити свої платежі іншим країнам, щоб покрити дефіцит боргової позиції.

Національний банк України повідомив, що загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку країни (включно з борговими інструментами та інструментами акцій) станом на 31.12.2022 становив 64 163,2 млн. США.

За даними платіжного балансу, опублікованого на сайті Національного банку, за сім місяців 2022 року чистий приплив прямих іноземних інвестицій оцінено в 242 млн дол. США (у тому числі реінвестування доходів – 806 млн дол. США).

Інвестиції в першу чергу спрямовуються у сфери, які вже є економічно активними. Станом на 31.12.2022 більшість прямих інвестицій (залишки) були спрямовані в промислові підприємства – 44,0%, установи та організації, що займаються роздрібною та оптовою торгівлею, ремонтом транспортних засобів та мотоциклів - 15,0%.

До основних країн-інвесторів належать: Велика Британія – 4,5 %, Нідерланди – 21,7 %, Люксембург – 2,3 %, Кіпр – 31,5 %, Німеччина – 4,6 %, Франція – 2,0 %, Швейцарія – 6,1 % та Австрія – 3,0 %. Обсяги освоєння

капітальних інвестицій підприємств України у січні-грудні 2021 року складають 508 217,0 млн грн.

Індекс капітальних інвестицій становить 110,8 % до відповідного періоду попереднього року.

За обсягами освоєння капітальних інвестицій провідними сферами економічної діяльності у січні-грудні 2021 року залишаються: промисловість – 35,5 %, будівництво – 7,8 %, сільське, лісове та рибне господарство – 10,0 %, інформація та телекомунікації – 4,4 %, транспорт; складське господарство; поштова та кур'єрська діяльність – 6,9 %, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 12,3 %, операції з нерухомим майном – 3,9 %, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 8,2 %.

Основним джерелом фінансування капітальних видатків, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, на ці кошти припадає 68,6% усіх капітальних видатків у січні-грудні 2021 року. Частка кредитів банків та інших кредитів у загальному обсязі капітальних проєктів становив 5,0%.

За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 17,6 % капітальних інвестицій.

Висновки до розділу 2.

Україна стикалася з викликами, пов'язаними з економічною нестабільністю та внутрішньополітичними конфліктами. Конфлікт на сході країни та анексія Криму суттєво позначилися на економіці.

Інфляція була однією з ключових проблем економіки України. Значні коливання цін спричинювали знецінення грошей і погіршення купівельної спроможності населення.

Дефіцит бюджету та високий рівень державного боргу також становили проблему для макроекономічної стабільності України. Великий бюджетний дефіцит може впливати на фінансову стійкість країни і забезпечення соціальних програм.

Розбалансованість зовнішньої торгівлі та великий дисбаланс платіжного балансу можуть створювати проблеми для макроекономічної стабільності. Залежність від імпорту та низька конкурентоспроможність експорту можуть призвести до негативного впливу на економіку.

Зовнішні фактори, такі як коливання світових цін на нафту та інші сировинні товари, можуть також впливати на макроекономічну стабільність України.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Механізм забезпечення довгострокової стабільності економіки в Україні

Макроекономічна політика виконує економічні функції держави шляхом встановлення довгострокової стратегічної цілі та визначення основних напрямків, форм і методів її досягнення. Основними цілями макроекономічної політики є:

1. Досягнення визначеної кількості національного виробництва: Макроекономічна політика спрямовується на забезпечення стимулювання економічного зростання та підтримку високого рівня виробництва товарів і послуг в країні.

2. Зниження рівня інфляції: Макроекономічна політика спрямовується на контроль інфляції шляхом впровадження відповідних монетарних і фіскальних заходів, щоб запобігти надмірному зростанню цін і зберегти стабільну цінову ситуацію.

3. Забезпечення повної зайнятості: Макроекономічна політика спрямовується на створення сприятливих умов для ринку праці, з метою забезпечення високого рівня зайнятості населення та зменшення безробіття.

4. Зниження відсотка дефіциту державного бюджету: Макроекономічна політика спрямовується на контроль фінансової стійкості держави шляхом зменшення дефіциту державного бюджету, що допомагає підтримувати стабільну фінансову ситуацію.

5. Підвищення темпу економічного зростання: Макроекономічна політика спрямовується на стимулювання економічного зростання та підвищення продуктивності шляхом заохочення інвестицій.

Забезпечення довгострокової стабільності економіки в Україні вимагає розробки та впровадження ефективних механізмів. Основні складові

механізму забезпечення довгострокової стабільності економіки в Україні включають:

1. Макроекономічна політика: Уряд повинен вживати заходів для контролю і регулювання макроекономічних змін, таких як інфляція, бюджетний дефіцит і боргове навантаження. Ефективне використання інструментів монетарної політики, фіскальної політики і податкової політики допоможе забезпечити стабільність.

2. Фінансова стабільність: Забезпечення стабільності банківської системи і фінансового ринку є важливим аспектом довгострокової стабільності. Ефективне фінансове регулювання і нагляд, включаючи здійснення стрес-тестування та забезпечення достатнього рівня капіталу в банках, допомагають запобігати фінансовим кризам.

3. Реформи економічних інституцій: Зміцнення правового рамку, боротьба з корупцією і підвищення рівня прозорості в управлінні економікою сприяють створенню сприятливого бізнес-середовища. Реформи в сферах судової системи, реєстрації бізнесу та виконання контрактів забезпечують стабільність і надійність правової системи.

4. Розвиток людського капіталу: Інвестування в освіту, науку та інновації, підвищення рівня освіченості населення.

3.2. Перспективні напрями розвитку економіки України

Нижче наведено деякі можливі стратегії для забезпечення стабільності та розвитку економіки в умовах війни:

1. Збереження міжнародної підтримки: Україна повинна забезпечити підтримку від міжнародної спільноти, яка може допомогти у забезпеченні фінансової стабільності та інвестицій.

2. Розвиток економічного потенціалу: Уряд України повинен продовжувати здійснювати реформи, що спрямовані на розвиток економіки,

такі як удосконалення бізнес-клімату, підвищення ефективності державного управління та залучення інвестицій.

3. Підтримка малих та середніх підприємств: Для забезпечення стійкості економіки України важливо підтримувати розвиток малих та середніх підприємств, які можуть забезпечити робочі місця та створити власний попит на продукти та послуги.

4. Розвиток експорту: Україна повинна продовжувати розвивати свої можливості експорту, які можуть забезпечити додаткові доходи для економіки країни.

5. Підтримка соціальної стабільності: Уряд України повинен підтримувати соціальну стабільність, яка допоможе зберегти відповідний рівень життя населення та зменшити соціальну напруженість.

6. Впровадження нових технологій: Для забезпечення ефективності та конкурентоспроможності економіки України важливо впроваджувати нові технології та інновації.

Додатковою стратегією для забезпечення стабільності та розвитку економіки в умовах війни є підтримка малих та середніх підприємств. Малі та середні підприємства є основою економіки країни, тому їхня підтримка є важливою для забезпечення стійкості та зростання ВВП. Для підтримки малих та середніх підприємств можуть бути використані такі інструменти, як зниження податкового тягара, спрощення процедур ліцензування та реєстрації, доступ до фінансових ресурсів тощо.

Крім того, імплементація ефективної політики державної підтримки експорту може бути ефективним інструментом для стимулювання економічного зростання. Зокрема, державна підтримка експорту може включати такі заходи, як зниження митних тарифів та інших бар'єрів, підтримка укладення нових контрактів з іноземними партнерами, сприяння входженню на нові ринки тощо.

Крім того, державна підтримка розвитку інноваційного сектору може сприяти забезпеченню сталого економічного зростання та забезпеченню

конкурентоспроможності України на світовому ринку. Для цього можуть бути використані такі інструменти, як підтримка досліджень та розробок, стимулювання інвестицій в інноваційні проекти, сприяння комерціалізації нових технологій.

Окрім того, важливим елементом стратегії для забезпечення стабільності та розвитку економіки в умовах війни є розвиток людського капіталу.

Таким чином, для досягнення довгострокової макроекономічної стабільності в Україні держава повинна спрямовувати свою політику у таких напрямках:

1. Розвиток функціонування товарних ринків: Держава повинна сприяти створенню конкуренції між постачальниками, забезпечувати рівність між покупцями і продавцями, усувати монополії і дозволяти саморегулювання попиту та пропозиції на ринках.

2. Розвиток ринкових відносин у міжнародній торгівлі: Державі необхідно забезпечити рівнозначну реакцію імпортерів, підтримувати зв'язок між зовнішнім і внутрішнім ринками, розширювати джерела енергетичного забезпечення країни, сприяти українському експорту для досягнення торговельного балансу та накопичення міжнародних валютних запасів.

3. Перехід до бездефіцитного бюджетного фінансування: Держава має здійснювати скорочення витрат на централізовані закупівлі та інвестиції, обмежувати урядові міжнародні запозичення тільки на потреби високих технологій та обслуговування зовнішнього боргу.

4. Розвиток збалансованої ринкової грошово-кредитної системи: Держава повинна уникати штучного збільшення або зменшення банківської ліквідності та надання адресних кредитів окремим, переважно державним, банкам. Важливо забезпечити рівновагу між грошовими ринками, знизити вартість банківських позичок і вкладів, а також

Висновки до розділу 3.

Отже, на сьогоднішній день економіка України знаходиться під впливом різних викликів та проблем, таких як висока інфляція, безробіття, дефіцит бюджету та коливання національної валюти. Ці проблеми створюють нестабільне середовище для розвитку економіки та можуть ускладнити досягнення довгострокової макроекономічної стабільності.

Для досягнення стабільності економіки України в довгостроковій перспективі необхідно взяти наступні заходи: ефективне управління макроекономічною політикою: Уряду та Національному банку потрібно спрямовувати зусилля на збалансоване ведення фіскальної, монетарної та валютної політики, яка сприятиме стабільному економічному розвитку; реформи в економічному секторі: Проведення структурних реформ, зокрема у підтримці підприємництва, приватизації державних підприємств та поліпшення бізнес-клімату, сприятиме стимулюванню економічного зростання та поверненню інвестицій; розвиток людського капіталу: Інвестиції в освіту, науку та технології, а також політика збільшення працевлаштування та покращення якості життя населення сприятимуть створенню стабільного та конкурентоспроможного економічного середовища.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставлених завдань у даній роботі було досліджено теоретико-методичні засади формування економічної стабільності країни та її складові. Були проаналізовані основні макроекономічні показники, які забезпечують стабільності розвитку економіки України, а також визначено механізм забезпечення довгострокової макроекономічної стабільності. Останні 10 років надають можливість проведення дослідження стабільності економіки в умовах війни в Україні, що тільки підкреслює його важливість.

В результаті дослідження теоретичних основ макроекономічної стабільності встановлено, що досягнення макроекономічної стабільності вимагає економічного зростання, стабільного рівня цін, повної зайнятості, низького рівня державного боргу, стабільності національної валюти та рівноваги у зовнішньоекономічних зв'язках.

На сьогоднішній день економіка України зазнає макроекономічної нестабільності, що пов'язана з високим рівнем інфляції та безробіття, зростаючим дефіцитом бюджету та коливаннями національної валюти.

Внутрішні ризики стабільності розвитку економіки в Україні передусім пов'язані зі збройними конфліктами на сході країни, що призводить до зменшення виробництва в регіоні, зростанням боргового навантаження на бюджет та виснаження міжнародних резервів, що ускладнює використання інструментів Національного банку для стримування попиту на іноземну валюту.

Отже, макроекономічна стабільність є важливою для сталого економічного розвитку. Вона забезпечує економічну стійкість, прогнозованість і низький рівень ризику.

Для досягнення макроекономічної стабільності необхідно забезпечити рівновагу між різними секторами економіки, такими як фінансовий сектор, реальний сектор і зовнішній сектор.

Одним із ключових елементів макроекономічної стабільності є стабільність цін і низький рівень інфляції. Запобігання надмірній інфляції допомагає зберегти купівельну спроможність грошей і підтримувати економічну активність.

Крім інфляції, макроекономічна стабільність охоплює також стабільність валютного курсу, бюджетного дефіциту та зовнішньої рівноваги, що включає баланс торгівлі і платіжний баланс.

Україна стикалася з викликами, пов'язаними з економічною нестабільністю та внутрішньополітичними конфліктами. Конфлікт на сході країни та анексія Криму суттєво позначилися на економіці.

Інфляція була однією з ключових проблем економіки України. Значні коливання цін спричинювали знецінення грошей і погіршення купівельної спроможності населення.

Дефіцит бюджету та високий рівень державного боргу також становили проблему для макроекономічної стабільності України. Великий бюджетний дефіцит може впливати на фінансову стійкість країни і забезпечення соціальних програм.

Розбалансованість зовнішньої торгівлі та великий дисбаланс платіжного балансу можуть створювати проблеми для макроекономічної стабільності. Залежність від імпорту та низька конкурентоспроможність експорту можуть призвести до негативного впливу на економіку.

Зовнішні фактори, такі як коливання світових цін на нафту та інші сировинні товари, можуть також впливати на макроекономічну стабільність України.

Отже, на сьогоднішній день економіка України знаходиться під впливом різних викликів та проблем, таких як висока інфляція, безробіття, дефіцит бюджету та коливання національної валюти. Ці проблеми створюють нестабільне середовище для розвитку економіки та можуть ускладнити досягнення довгострокової макроекономічної стабільності.

Для досягнення стабільності економіки України в довгостроковій перспективі необхідно вжити наступні заходи: ефективне управління макроекономічною політикою: Уряду та Національному банку потрібно спрямовувати зусилля на збалансоване ведення фіскальної, монетарної та валютної політики, яка сприятиме стабільному економічному розвитку; реформи в економічному секторі: Проведення структурних реформ, зокрема у підтримці підприємництва, приватизації державних підприємств та поліпшення бізнес-клімату, сприятиме стимулюванню економічного зростання та поверненню інвестицій; розвиток людського капіталу: Інвестиції в освіту, науку та технології, а також політика збільшення працевлаштування та покращення якості життя населення сприятимуть створенню стабільного та конкурентоспроможного економічного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандура М.В. Проблеми та перспективи інвестиційного зростання економіки України // Бізнесінформ. 2013. № 10. С. 50-54.
2. Бражко О. Особливості формування оцінки інвестиційної привабливості економіки // Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 12. С. 16-20.
3. Буднікова, Ю.В. Інвестиційна привабливість підприємства та фактори впливу на неї // Інноваційна економіка. 2011. №4(23). С. 194-197.
4. Васильєв О. Методологія і практика інфраструктурного забезпечення функціонування і розвитку регіонів України: [монографія]. Х.: ХНАМГ, 2007. 341 с.
5. Вербицька Ю.М. Інвестиційно-інноваційна діяльність як чинник соціально-економічного розвитку регіону: монографія. Київ: Академвидав, 2016. 188 с.
6. Герасименко Ю.В., Козловський С.В. Моделювання інвестиційних процесів в агропромисловому комплексі України: монографія. Вінниця: Глобус-Прес, 2017. 236 с.
7. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Економічний простір регіону в інтеграційній стратегії розвитку: [колективна монографія] / за заг. ред. М. Бутка. К.: Кондор-Видавництво, 2016. 432 с.
9. Зайцева І.С., Коцюба О.В. Аналіз інвестиційної привабливості України в сучасних умовах // БІЗНЕСІНФОРМ 2014. № 9. С. 87-91.
10. Закон України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 р. № 1621-IV.
11. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 № 2673-XII.
12. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII від 18.09.1991. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

13. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 21.12.2006 р. № 514-V // Відомості Верховної Ради України. 2007. № 11. Ст. 94.
14. Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом “єдиного вікна”» від 21.10.2010 р. № 2623-VI.
15. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. // Відомості Верховної Ради. 1996. № 19. С. 80.
16. Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території міста Харків» від 11.05.2000 р. № 1714-14.
17. Іванова Н. Методологічні засади забезпечення модернізації інфраструктурної сфери регіональної економіки в умовах євроінтеграції : автореф. дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». Чернігівський національний технологічний університет. Чернігів, 2016. 40 с.
18. Інвестиційний менеджмент: підручн. Гриньова В. М., Коюда В. О., Лепейко Т. І. та ін. Х.: ІНЖЕК, 2011. 511 с.
19. Інвестування : навч. посібн. Гриньова В. М., Коюда В. О., Лепейко Т. І. та ін. ; під заг. ред. В. М. Гриньової. 2-ге вид. Х. : ІНЖЕК, 2004. 404 с.
20. Каравацка Н.С. Світові економічні кризи: причини виникнення, наслідки, інструментарій розв'язку. URL : http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/421/1/2.2_2.pdf
21. Коюда В. О. Основи інвестиційного менеджменту: навч. посібн. / В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, О. П. Коюда. К. : Кондор, 2008. 340 с.
22. Кубів С.І., Федюк В.В. Аналізування та орієнтування факторів, які впливають на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору. //Вісник ХДУ. Серія «Економічні науки»№. № 4. 2020. С.25-29.
23. Лук'яненко Д. Г. Міжнародна інвестиційна діяльність: підручн. / Д. Г. Лук'яненко, Б. В. Губський, О. М. Мозговий. —414 К.: КНЕУ, 2003. 387 с.
24. Матюшенко І. Ю. Іноземні інвестиції: навч. посібн. / І. Ю. Матюшенко, В. П. Божко. К. : Професіонал, 2005. 336 с.

25. Мірченко О.О. Проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності України // Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» м. Харків. 2018. 178 с.
26. Музиченко А. С. Інвестиційна діяльність в Україні. Проблеми регулювання : навч. посібн. К. : Кондор, 2009. 406 с.
27. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Вип. 22, ч. II 2012. URL: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/54.pdf](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/54.pdf).
28. Нікітіна А.В. Інвестиційна діяльність в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку // Вісник Запорізького національного університету 2010. № 2(6). С. 161-165.
29. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. URL: <http://ecolib.com.ua/book.php?book=6>.
30. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» № 389 від 02.02.2011. Офіційний вісник України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-п>.
31. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка : монографія / за заг. ред. Є.П. Качана. Київ : Юридична книга, 2013. 704 с.
32. Рябінський О.А., Алексеєва А.В., Аннілогова І.О. Фактори і чинники ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору /О.А. Рябінський, А.В. Алексеєва, І.О. Аннілогова// Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». № 3(29). 2012.С. 91-96.
33. Сотниченко Л. Забезпечення конкурентоспроможності регіону на засадах розвитку його інфраструктури : автореф. дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / Л. Сотниченко ; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України. – Сєверодонецьк, 2016. – 38 с.

34. Тарасюк Г.М., Горшкова Л.О. Підходи до вирішення проблем зовнішньоекономічної діяльності підприємств України /Г.М. Тарасюк, Л.О. Горшкова// Економіка та управління підприємствами. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. № 21. 2018. С. 412-415.
35. Управління інвестиціями на підприємстві / Г. В. Козаченко, О. М. Антіпов, О. М. Ляшенко та ін. – К. : Лібра, 2004. – 368с.
36. Федоренко В. Г. Інвестування : підручн. К.: Алерта, 2008. 448 с.
37. Федоренко В. Інвестиційні процеси в Україні: монографія. Київ: Кондор, 2017. 147 с.
38. Федоренко В.Г. Інвестознавство. Підручник. 3-тє вид., допов. К.: МАУП, 2004. 480 с.
39. Черчик Л. Основні проблеми зовнішньоекономічної діяльності підприємств України // Економіка й управління національним господарством. № 2. 2015. С. 21-26.
40. Шталь Т.В., Доброскок О.О. Аналіз інвестиційного клімату України та шляхи його вдосконалення: монографія. Київ : Академія, 2012. 248 с.
41. Шталь Т.В., Доброскок Ю.Б., Тіщенко О.О., Сапаров Е. Аналіз інвестиційного клімату України та шляхи його вдосконалення / Т.В. Шталь, Ю.Б. Доброскок, О.О. Тіщенко, Е. Сапаров // БІЗНЕСІНФОРМ 2013. № 3. С. 122-125.